

Степан Костюк

ДУХ НЕЗБОРИМОСТІ КОЗАЦЬКОЇ ДОБИ ЗА ЗБІРКОЮ ВОЛОДИМИРА ВИХРУЩА «КВІТИ НАДІЇ»

Тернопільський обласний комунальний краєзнавчий музей

Авторитетним плугатарем-сучасником поетичної ниви Тернопілля постає Володимир Вихрущ (04.03.1934, с. Августівка, тепер Козівського району Тернопільщини – 23.06.1999, Тернопіль) [2: 65-68; 3: 17-19]. Навіть «обов'язкові» твори «номенклатурної пори» зберігають особливості сприйняття реалій часу «по-августівськи». Серед різноманіття римовано виписаних сюжетів конче необхідного виокремлення заслуговує ненав'язливе авторське розуміння значимості козацької минувшини – підмурівку теперішнього, новітнього державотворення України.

Напевно щонайвідвертіші «неприйнятники» поетичного слова, прочитавши віршовані рядки нашого краянину, погодяться: запропоновані означення надивовижу точні, напрочуд актуальні. Більше того. Допоки співпереживатимемо політичний розгاردіш «української проби», припущувані розміркування зоставатимуться надалі «епітетними».

Грунтовне проаналізування чималого поетично-книжкового доробку В. Вихруща гідне повноцінного монографічного дослідження. Задля загального поінформування обмежимося «тематичною зацікавленістю» збірки ліричних сповідей «Квіти надії» [1].

Щоби повести пересічного читача помандрувати просторами теренами українських обширів, козацькою кровію политих, поет радить мініатюрою «Галицька земля» [1: 30-31] замилуватися величчю «закутини», яка

Сплюндрована, а серцю мила,
Немов негаснуча зоря.
О земле Галицька моя,
Ти нині – України крила.

«Переповнивши» пам'ять гіркою правдою тисячоліть про «Тернистий твій до волі путь...», водночас уявний герой відчуває прилив оптимізму, оскільки

Ти маєш віру наяву,
Снагу в козацькому здоров'ї,
І князь Василько в Теребовлі
Підняв до сонця булаву.

Подальше спізнання поетового задуму переконусь прочитувальника:

І наяву вже переміни,
Несем довіру за моря.
О земле Галицька моя,
Ти – наче серце України.

Надзвичайно своєрідною зауважено структурну побудову твору. Спершу, наче нічого особливого: семеро катренів «цементує» чотиристопний ямб (— — — — —); неточне, кільцеве римування (абба). Наявність, однак, «зайвих» ненаголошених складів урізноманітнює метричний малюнок, збагачує емоційну виразність. У другому – шостому чотиривіршах, наприклад, жіночі рими (другий-третій рядки) перебувають ув «обіймах» чоловічих (перший-четвертий рядки). Проте перша, сьома строфи – докорінна відмінність. Відтак, мимоволі, фіксуємо загальновіршове строфічне кільце. Оригінально.

Синтаксична основа поезії – невибаглива: перший, другий, четвертий, шостий, сьомий катрени – двореченнєві; третій, п'ятий – одне складне речення.

Глибоко філософський віршар В. Вихрущ – душею соборник – диптихом «Синівська вірність» [1: 15-16] проводить, проте, незнайомих поціновувачів поетичного слова далі – мальовничою неозорістю вкраїнських околиць, настановляючи:

Ні, немає Заходу і Сходу –
Україна, як життя, одна.

Сьогоднішня поетаповість незалежного поступу набувається завдяки зверненням попередників:

Козацьку маєм незбориму славу,
Не залякають нас ворожі тля і тїнь.
Відродимо і правду, і державу
Для нас і для наступних поколінь.

Різноюб'ємність обох частин «урівноважують» шість катренів кожної. Уподібнюються «розділи» твору також перехресним римуванням (абаб). Спершу видається, навіть однакова складонаголошеність наявна. Проте, «баланс» порушує додатковим – шостим – наголошеним складом другий рядок четвертого катрена першої частини.

Суттєвої відмінності надає метричне полотно. Скажімо, п'ятистопний ямб (— — — — —) «параграфа-анонса» поезії, наче

«розтягує» текст, сприяючи заповільненню думки: варто зважено збагнути минувшину... Інакше сприймається ритмомелодика «епілогового» розділу, виписана п'ятистопним хореем (). Строфічні стопи оправдовують задум, оскільки пасивній розміреності помислів належить протиставити дієву рішучість, підкріплену конкретними напрацюваннями.

Синтаксично строфи наділено парою розповідних речень. Щоправда, цілковите превалювання однотипних слово-сполучникових висловлювань «розколює» окличне закінчення другого чотиривірша другої частини.

Пропагуючи власні «рецепти» розбудови таки вкраїнської України – нарешті, В. Вихрущ виступає радником «узагальнено-терпеливим»: не позбавляє сучасників-ініціативників сподівань дочекатися молодішої генерації подвижників. Однак, «сьогоднішні» та «завтрашні» повинні проїнятися єдиним, бажано – свідомим устремлінням:

Калину ми в серці своїм ростимо,
Плекаєм козацьке завзяття.
Ми ворогу й метра землі не дамо,
Бо нас би чекало прокляття.

(«Пісня про Україну») [1: 59-60].

Поєднанням три – чотиристопного амфібрахія (— — — —) та тристопного дактиля (— — —) вирізняється поезія, зберігаючи перехресне римування (абаб). Підкреслене повторення третього-четвертого рядків першого катрена у заключному четвертому чотиривірші «вимальовує» чистий рефрен, особливістю якого виділяється цезура – між наголошеним останнім складом третього та наголошеним першим складом четвертого рядків. Такий прийом оправдовує назву твору. Напрошується логічне припущення: паузу-«передих» у читанні покликані заповнити акорди мелодії.

Довільне «пересипання» стопами лише увиразнює звукову гаму...

Дещо «урбанізована» сюжетна канва поезії «Руки» [1: 117] позбавляє почувань прихованої наївності пасивного очікування:

Ми власної долі посли,
З козацькою йдем Хоругвою.
Історію творим собою,
Щоб горді нащадки росли.

Щойно процитоване надає «тематичним» поезіям В. Вихруща статусу «перспективних», покликаних зародити поміж юні

українства почуття гідності. Ствердити гординю за содіяне козаками.

«Лаконічним» віршем (лише чотири катрени) запропоновано кільцеве римування (абба), доповнене «кільцевим» розташуванням рядків тристопного амфібрахія (— — — — —). Тотожні перші три чотиривірші: другий, третій рядки – повна стопа; перший, четвертий – «усічена». Останнім катреном «демонструється» розведення чистих стоп (перший, четвертий рядки) та «згрупування» неповних (другий, третій рядки). Цікаво.

«Синтаксизм» – апробований, традиційний.

Своєрідним умовності містком поміжчасовим виступає диптих «Северин Наливайко» [1: 99-101]. Легендарний заступник знедоленого люду, наче акумулює всезагальне прагнення:

В чистім полі і на волі
Хоче козак жити.
Ми не будемо кайданів
Більше волочити.

Можливо, перебільшено-алегоричним змальовано епізод передстрасти відчайдухи Северина, проте несхитність вражає:

Бо вірить він, що прийдуть дні –
І розцвіте козацька слава,
І буде вільною держава,
Яку не раз він бачив в сні.

Навдивовижу строкатими спостережено римоване «оформлення», строфічну палітру. Пригляньмося.

Частина перша. Чотири перші катрени – чотиристопний «ідеальний» хорей (— — — — —), паралельне римування (аабб). П'ятий-восьмий чотиривірші – «коломиївковий» розмір (перший, третій рядки – чотири стопи; другий, четвертий – три стопи). Римування: п'ятий, шостий катрени – мішане (абвб); сьомий, восьмий – перехресне (абаб).

Частина друга. Римування семи чотиривіршів – «спільне»: кільцеве (абба). Чотиристопний ямб (— — — — —) у другому, третьому рядках «нарощений» ненаголошеним складом. Тільки четвертий катрен вирізняється «хвостатими» першим, четвертим рядками та класичними – другим, третім.

Безумовно! Передати різні епізоди-картини одним емоційним зарядом – неможливо. Тому переосмислене змалюванням автором

калейдоскопа тогочасних подій і витворило насичене строфічне різноманіття.

Катрени чергуються одно-, дворечченєвими вираженнями.

«Цементуючим настилом» умовного поєднання століть бачиться вірш «У Кременці» [1: 41-42]. Сюжетне полотно поетичного «пейзажу» – осанни «Прадавньому місту...», немов «небажано» проперізує навпіл тільки «тематичне» дворяддя, наструнюючи пам'ять:

Тут пісня і креміль високої проби,
Немов лезо шаблі, Максима брова.

Висловлена данина останнім подіям далекого 1648 року обрамлена п'ятьма катренами майстровитого опису неповторного довілля...

Прочитування загалом тексту – монотонне, виражене чотиристопним амфібрахієм (— — — —): перший, третій рядки – «ціла» стопа; другий, четвертий – укорочена. Втім, несподіване застосування хореїчного ритмотакту (п'ять стоп – закінчення четвертого рядка першого катрена) привносить певний «безлад». Завважена «особливість» витримує перехресне римування (абаб).

Піднесено-мажорне звучання твору забезпечує окличне речення останньої строфи.

Напевне, занадто поверхово, стисло-узагальнено викладено «спостереження». Проміжним «вічком» історично-інтимного ланцюга несумісного поєднання поетичним висловом В. Вихруща понять: політика – лірика виокремлюємо інтонації, навіяні автору епохою козацтва. Несерйозно? Проте, навчимося чути себе, слухати співбесідника: одноступця – опонента. Вслухаймося у мовчазність минувшини – правдивої порадниці. Вдумаймося, щоби нас не «чекало прокляття»!

Література

1. Вихрущ В. Квіти надії: Поезії. – Тернопіль, 1991. – 184 с.
2. Володимир Вихрущ // 3 любов'ю до краю: Бібліографічний посібник. – Заліщики, 1998. – 112 с.
3. Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 1999 рік: Бібліографічний довідник. – Тернопіль, 1998. – 100 с.